

Toespraak Voorzitter Tweede Kamer, mevrouw Khadija Arib 2019

Nationale Herdenking
15 augustus 1945

Dames en heren,

Eind juni 1945 schrijft de toen 15-jarige Carla van Berkum in haar dagboek: 'Ik heb een wasbord en m'n bekkeneinden steken uit als punten waar mijn broeken op blijven zitten. Ik moest vanochtend zo lachen, want midden in een omhelzing kwamen we tot de ontdekking dat we elkaar alleen maar pijn deden met onze botten, en dat we daar maar speciale kussentjes voor moesten maken.'

Het leven in de Jappenkampen was in alle opzichten verschrikkelijk. En er zijn vele dagboeken overgeleverd die daarvan persoonlijk verslag doen. Slechte hygiëne, wreed geweld, karig voedsel dat die naam nauwelijks verdiende: het eiste naarmate de oorlog langer duurde, zijn tol. Oedeem, uitstekende botten. De ribbenkast zichtbaar op het lijf. Vrijwel op elke foto van de kampen uit die tijd is dat te zien.

Eén manier om die pijn te verzachten was het delen van recepten. Heerlijke gerechten in de verbeelding oproepen en die met elkaar bespreken. Ze werden genoteerd in EHBO-boekjes, op wc-papier, zelfs in paspoorten. Ver na de oorlog is een aantal van die recepten uitgegeven in het boekje 'De smaak van verlangen' samen met bijhorende verhalen van ooggetuigen over het leven in het kamp.

Brandend verlangen. Bijvoorbeeld naar lekker eten, dat je stilde door recepten te delen. Lachen om je ellende. Om die bittere werkelijkheid een beetje zoeter te maken. Het zijn de overlevingsmechanismen die de slachtoffers van toen - naast een flinke dosis geluk en toeval - hebben geholpen erdoorheen te komen. Het typisch menselijke proberen vast te houden in onmenselijke omstandigheden. Als bamboe dat buigt maar niet breekt.

Dat is dit jaar het thema van de herdenking van het einde van de Tweede Wereldoorlog in Indonesië.

Dames en heren,
Geachte voorzitter,

Wij markeren ook vandaag dat moment, hier in de Tweede Kamer. En dat doen we door dit soort verhalen hardop dóór te vertellen. Nog altijd is het nodig om dít deel van de geschiedenis uit de schaduw van het verleden te halen. Nog altijd is het nodig om die geschiedenis completer en inzichtelijker te maken. Als houvast om te verwerken. Als moreel kompas voor de toekomst.

Vorig jaar zei Geert Mak daarover in een interview: 'De late erkenning heeft enorme gevolgen gehad voor de mensen met een Indisch verleden. Ze werden nauwelijks gehoord, er was heel weinig ruimte voor de Indische geschiedenis.' Gelukkig is dat de laatste jaren wel steeds beter geworden. En dat moet doorgaan.

Want het Indische verleden maakt onlosmakelijk deel uit van het grotere verhaal over de Tweede Wereldoorlog in Nederland. Het tekent mede onze identiteit.

Geert Mak legt in dat interview ook een verband tussen die erkenning en de koloniale oorlog die erop volgde. Hij zegt: 'Daarmee heeft Nederland nog altijd moeite. Maar ook dat verhaal moet verteld en gehoord worden.'

Zoals het verhaal van Anne-Ruth Wertheim - wiens persoonlijke geschiedenis ik op deze plek ook eerder aanhaalde.

Ze groeide op met haar broertjes, zusjes en ouders.

In een groot, wit huis in Jakarta, middenin het groen.

Met veel Indonesische bedienden om zich heen.

Een gelaagde samenleving die voor haar als kind volkomen vanzelfsprekend was.

Totdat de oorlog in 1940 uitbreekt, haar vader in een kamp wordt geïnterneerd. En haar moeder, broertje en zusje een jaar later, hetzelfde lot treft. Weg met het vanzelfsprekend geluk van een Nederlands kind in de koloniale tijd. Anne-Ruth maakt mee wat uitsluiting betekent. Discriminatie. Vervolging. Honger. Geweld.

Na de oorlog vertrekt het gezin direct naar Nederland. Waar het verleden verwerkt moet worden. En waar Anne-Ruth's afkeer van discriminatie, van uitsluiting, groeit.

Later, naast haar beroep als bioloog en pedagoog, doet ze onderzoek naar verschillende manieren van discriminatie. En zal ze vraagtekens zetten bij de koloniale samenleving waarin ze opgroeide. Ze zal haar verhaal ook gaan vertellen op scholen - en dat doet ze tot op de dag van vandaag. Een verhaal waarbij gelijkheid tussen mensen en het onmisbare belang van vrede, centraal staat. Afgezet tegen de vreselijke geschiedenis van deze verwoestende oorlog, kunnen we dat belang alleen maar beamen.

Beste heer Stoové, u noemde het doorgeven en levend houden van de herinneringen in uw toespraak een 'ereschuld'. Uw generatie voelt hierin een taak - zij die de oorlog niet hebben meegemaakt maar er wel door zijn geraakt. Zij die niet hongerig hoefden te dromen van gerechten maar bij wie de oorlog spreekwoordelijk wel vaak 'aan tafel zat'. Zij die de gevolgen van oorlog niet aan den lijve hebben ondervonden maar die wel van heel dichtbij konden meevoelen.

En zij die daarom de afkeer van discriminatie en dat sterke geloof in vrede, elke dag in hun hart voelen branden. En die vonk weer overbrengen op hun kinderen en kleinkinderen.

Wij als Tweede Kamer en Eerste Kamer moeten dat mogelijk blijven maken. En maakt u zich geen zorgen, we houden 'elkaar daarin vast'.

De renovatie biedt bovendien mogelijkheden om meer mensen toegang te geven tot de plaquette en het monument. Ze krijgen ook na de renovatie een waardige plek. Zodat we elkaar hier nog vele jaren, tijdens deze traditionele herdenking op 14 augustus, zullen ontmoeten.

Laten we nu de slachtoffers herdenken, de overlevenden eren en de geschiedenis recht doen.